

Nr 199

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett konsortialavtal mellan staten och ASEA om samarbete på atomkraftområdet m. m. jämte motioner.

(5:e avd.)

Propositionen

I propositionen nr 169 har Kungl. Maj:t under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 november 1968 föreslagit riksdagen att 1. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett konsortialavtal mellan staten och ASEA i huvudsak efter de riktlinjer som anförts i statsrådsprotokollet, 2. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett avtal mellan staten och Aktiebolaget Atomenergi i huvudsak efter de riktlinjer som anförts i statsrådsprotokollet, 3. till Teckning av aktier i Aktiebolaget ASEA-ATOM på kapitalbudgeten på tilläggsstat I för budgetåret 1968/69 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 48 milj. kr., 4. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att i överensstämmelse med vad som anförts i statsrådsprotokollet ikläda staten garanti för fullgörandet av vissa förpliktelser, som ASEA-ATOM övertar från dotterföretag till ASEA.

För att handha det målbundna utvecklingsarbetet på atomenergiområdet bildades år 1947 Aktiebolaget Atomenergi. Statens ställning som huvudintressent i bolaget har tagit sig uttryck främst i att staten tecknat fyra sjundedelar av aktierna. Övriga aktier är fördelade på ett 70-tal enskilda företag m. fl.

I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t skall bemyndigas godkänna ett konsortialavtal mellan staten och Allmänna Svenska elektriska aktiebolaget (ASEA) om samarbete i syfte att bedriva en självständig, konkurrenskraftig och lönsam industriell verksamhet på atomkraftområdet. Samarbetet avses äga rum inom ramen för ett särskilt bolag, Aktiebolaget ASEA-ATOM, som skall börja sin verksamhet den 1 januari 1969.

ASEA-ATOM avses bedriva produktutveckling, tillverkning och försäljning av atomreaktorer och reaktorbränsle, i första hand med resurser som övertas från ASEA och Aktiebolaget Atomenergi. Enligt avtalet skall aktiekapitalet i ASEA-ATOM uppgå till 60 milj. kr., varav staten och ASEA äger

lika stora delar. Till teckning av statens aktier i bolaget föreslås på tilläggsstat I för budgetåret 1968/69 ett investeringsanslag av 48 milj. kr.

Enligt konsortialavtalet skall de forsknings- och utvecklingsresurser hos Aktiebolaget Atomenergi som inte omfattas av avtalet även i fortsättningen stöda svensk industris kommersiella verksamhet på atomenergiområdet. Det förutsätts att detta i ökad utsträckning sker i form av betalda uppdrag. Industrin avses få möjlighet att inom ett särskilt programråd delta i utformningen av bolagets övriga verksamhet på reaktor- och bränsleområdet.

Motionerna

I de likalydande motionerna I: 1033 av herrar *Lundström* och *Stefanson* och II: 1307 av herrar *Ståhl* och *Ohlin* har hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att förslaget om överlämnande av den närmast för forskningsändamål avsedda Studsviksanläggningen till en särskild stiftelse skyndsamt prövas, att styrelsen för teknisk utveckling får i uppdrag att uppgöra förslag till fördelning av de anslag som av staten ställs till förfogande för forskning inom atomenergi- och angränsande områden, att alla för en klagörande offentlig debatt på detta område erforderliga fakta inte utan starkt vägande skäl hemligstämplas samt att i övrigt vad som anförts i motionerna bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottet

Det i propositionen behandlade konsortialavtalet innebär en sammanslagning inom ramen för ett särskilt bolag, Aktiebolaget ASEA-ATOM, av de resurser hos Aktiebolaget Atomenergi och ASEA som arbetar med utveckling, projektering och marknadsföring av kommersiella reaktortyper samt bränsle till dem. Samgåendet gäller även tillverkning av bränsleelement. ASEA-ATOM:s försäljning skall avse såväl den svenska marknaden som utländska marknader. ASEA-ATOM kommer att överta pågående eller avtalade leveranser från atombolaget och ASEA. Dessa leveranser avser enligt propositionen främst Oskarshamnsverket och det första aggregatet till Ringhals kraftstation.

ASEA-ATOM avses träda i verksamhet den 1 januari 1969. Bolaget skall ha ett aktiekapital av 60 milj. kr., varav ASEA och staten äger vardera hälften. Staten skall för sina aktier erlägga en överkurs av 60 %, dvs. 18 milj. kr. utöver parivärdet 30 milj. kr. Denna överkurs har räknats fram på grundval av en bedömning av de värden av olika slag som från båda sidorna tillförs bolaget.

Av propositionen framgår att det ifrågavarande konsortialavtalet är ett re-

sultat av förhandlingar till vilka 1966 års atomenergiutredning tagit initiativet.

Ett bifall till propositionen innebär att nuvarande riktlinjer för atomenergiverksamheten i vårt land ändras i vad avser formerna för samarbetet mellan staten och industrin och då i första hand beträffande den del av atomenergitekniken som nu går in i ett kommersiellt skede, dvs. termiska reaktorer.

Atombolaget och ASEA har successivt byggt upp ett omfattande samarbete. Detta samarbete har utvecklats bl. a. genom att ASEA fick ställning som huvudleverantör för reaktordelarna till Ägesta och Marviken. Vidare erinras om att ASEA och atombolaget 1965 ingick avtal om samarbete beträffande lättvattenreaktorer och bränsleelement. Utskottet anser vägande skäl tala för att det nära samarbetet nu utvidgas genom en förening av de resurser hos atombolaget och ASEA som arbetar med utveckling och projektering av kommersiella reaktortyper och bränsle till dem. Som föredragande statsrådet särskilt framhållit innebär avtalet en lösning av frågan om den kommersiella exploateringen på ett område där den industriella verksamheten baseras på stora statliga utvecklingsinsatser.

Utskottet föreslår att Kungl. Maj:t bemyndigas godkänna konsortialavtalet samt att 48 milj. kr. anvisas till teckning av aktier i ASEA-ATOM.

I propositionen behandlas även vissa frågor rörande den fortsatta verksamheten inom atombolaget, bl. a. vid forskningsstationen i Studsvik.

Atomenergiutredningen har i en särskild promemoria redovisat möjligheterna att utnyttja bolagets forskningsstation i Studsvik för verksamhet utanför atomenergiområdet och därvid även föreslagit vissa organisatoriska åtgärder. Föredragande statsrådet har i annat sammanhang förklarat sig ha för avsikt att hemställa om bemyndigande att tillkalla sakkunniga med uppgift att utreda möjligheterna att samordna vissa statliga forskningsinstitutioner — däribland forskningsstationen i Studsvik — samt formerna för en sådan samordning med syfte att effektivare utnyttja existerande resurser. Utskottet, som inhämtat att denna utredning inom kort kommer att tillkallas, anser att utredningsresultatet bör avvaktas innan organisatoriska förändringar vidtas beträffande studsviksanläggningen, varför utskottet avstyrker vad motionerna yrkar i detta hänseende.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot att Kungl. Maj:t godkänner avtalet mellan staten och atombolaget varför utskottet tillstyrker att det begärda bemyndigandet lämnas.

I motionerna I: 1033 och II: 1307 föreslås att styrelsen för teknisk utveckling får i uppdrag att uppgöra förslag till fördelning av de anslag som av staten ställs till förfogande för forskning inom atomenergiområdet och angränsande områden.

Utskottet kan för sin del inte finna en sådan omläggning av anslagstekniken medföra fördelar som väger tyngre än nackdelarna. Utskottet anser sig

därför böra avstyrka motionsyrkandet i fråga. I sammanhanget förtjänar erinras om forskningsberedningen.

I motionerna har vidare framförts yrkande beträffande informationen om atomenergipolitiken och därmed sammanhängande verksamheter. Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att bland andra riksdagen får en allsidig information och en så långt som möjligt öppen redovisning av relevanta fakta. Anledning saknas emellertid enligt utskottets mening att i särskild skrivelse ge denna uppfattning till kända för Kungl. Maj:t.

Motionärerna tar upp även frågan om driftkostnaderna vid Marviken och Ågesta. För Marvikens del torde underlag för bedömning av kraftproduktionsvärdet föreligga när stationen tagits i kommersiell drift i början av 1970-talet. Vad beträffar Ågesta erinras om att denna anläggning är en experimentanläggning.

Slutligen har i motionerna berörts bl. a. frågan om ASEA-ATOM skall konkurrera på lika villkor. Såvitt utskottet kunnat finna är något monopol på den inhemska marknaden inte avsett. Atombolagets resurser skall stå till förfogande för såväl ASEA-ATOM som andra svenska företag med intresse för att ta upp tillverkning av reaktorer, bränsle eller komponenter. Utnyttjandet av atombolagets resurser skall vidare ske på samma ekonomiska villkor. Vidare framgår av propositionen att ett särskilt programråd i vilket skall ingå även andra intressenter än ASEA-ATOM och atombolaget skall delta i utformningen av atombolagets utvecklingsprogram på reaktor- och bränsleområdet. Avsikten är att härigenom få till stånd en effektiv industriell medverkan vid utformningen även av den verksamhet inom atombolaget som inte sker i form av uppdrag.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionerna även i nu ifrågavarande avseenden.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna ett konsortialavtal mellan staten och ASEA i huvudsak efter de riktlinjer som anförts i statsrådsprotokollet,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna ett avtal mellan staten och Aktiebolaget Atomenergi i huvudsak efter de riktlinjer som anförts i statsrådsprotokollet,
3. att riksdagen till *Teckning av aktier i Aktiebolaget ASEA-ATOM* på kapitalbudgeten på tilläggsstat I för budgetåret 1968/69 under fonden för statens aktier anvisar ett investeringsanslag av 48 milj. kr.,
4. att riksdagen bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts ikläda staten garanti för fullgörandet av vissa för-

pliktelser, som ASEA-ATOM övertar från dotterföretag till ASEA,

5. att motionerna I: 1033 och II: 1307 i vad de avser forskningsstationen i Studsvik icke föranleder någon riksdagens åtgärd,

6. att riksdagen avslår motionerna I: 1033 och II: 1307 i vad de avser visst uppdrag åt styrelsen för teknisk utveckling,

7. att motionerna I: 1033 och II: 1307 i vad de avser information m. m. om atomenergiverksamheten icke föranleder någon riksdagens åtgärd,

8. att riksdagen avslår motionerna I: 1033 och II: 1307 i vad de icke behandlats under 5—7.

Stockholm den 5 december 1968

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström (s), Birger Andersson (s), Fritz Persson (s), Rikard Svensson (s), fru Wallentheim (s), herrar Kaijser (h), Nyman (fp), Mårtensson (s), Bengtson (cp), Ottosson (h), Herbert Larsson (s), Högström (s), Strandberg (h), Karl-Erik Eriksson (fp) och Johan Olsson (cp) samt

från andra kammaren: herrar Bohman (h), Karlsson i Olofström (s), Blidfors (s), Ståhl (fp), Almgren (s), Mellqvist (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Nihlfors (fp), Mattsson (cp), fröken Olsson (s), herrar Lindholm (s), Fagerlund (s), Mundebo (fp), Björkman (h) och Sjönell (cp).

Reservationer

1. beträffande fördelning av anslag till atomenergiforskning m. m. av herrar Nyman (fp), Karl-Erik Eriksson (fp), Ståhl (fp), Nihlfors (fp) och Mundebo (fp) som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande som på s. 7 börjar med »Utskottet kan» och på s. 8 slutar med »om forskningsberedningen» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Konsortialavtalet innebär en radikal omläggning av atomenergipolitiken. Genom att alltför länge fasthålla vid en reaktorteknik som visat sig mindre ekonomisk än det i utlandet nu dominerande systemet med lättvattenreak-

torer har den svenska atomenergipolitiken enligt utskottets uppfattning dragit onödigt stora kostnader jämfört med de uppnådda resultatens värde. Omläggningen bör kunna leda till en bättre precisering av riktlinjerna för den nya atomenergipolitiken och en bättre redovisning till riksdagen och offentligheten än som hittills skett.

Utskottet vill betona betydelsen av en riktig kostnadsfördelning mellan ASEA-ATOM och AB Atomenergi, så att en snedvridning av kostnads- och vinstberäkningar för i Sverige framställda atomanläggningar undviks. Statlig finansiering av forskningen på detta område är en självklar uppgift som ingen ifrågasätter och som ej heller strider emot angivna uppfattning.

Det nya avtalet och omläggningen av atomenergipolitiken samt den tekniska nyorienteringen bör enligt utskottets mening åtföljas av en översyn av de statliga kostnaderna för forskningen inom de naturvetenskapliga och tekniska områdena.

Medelsanvisningar för sådana forskningsändamål och anslagen till andra verksamheter inom atomenergiområdet av betydelse för forskningen bör bli föremål för en mer samlad bedömning och bättre avvägning än f. n. Därvid bör anslaget till den av AB Atomenergi bedrivna forskningen omprövas så att det ej blir så dominerande i storlek som hittills varit fallet i förhållande till andra viktiga forskningsområdets anslag.

Huruvida förslag i dessa anslagsfrågor bör uppgöras av styrelsen för teknisk utveckling, vilket föreslås i motionerna, eller av något annat organ, är utskottet för sin del inte berett att taga ställning till. Utskottet anser därför att en utredning bör belysa frågan och framlägga förslag.

Utskottet föreslår att riksdagen i anledning av det nu ifrågavarande motionsyrkandet ger Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet anfört om utredning av frågan om fördelningen av berörda anslag.»

dels att utskottets hemställan under 6. bort ha följande lydelse:

»6. att riksdagen i anledning av motionerna I: 1033 och II: 1307 ger Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet anfört beträffande utredning av frågan om fördelningen av anslag för forskning inom atomenergiområdet och angränsande områden.»

2. av herr *Ståhl* (fp).